

FFOs innspill til universell likestillings- og antidiskrimineringslov

FFOs hovedsynspunkter:

- FFO støtter forslaget om en samlet lov
- Alle grunnlag bør ha samme vern mot diskriminering uansett diskrimineringsgrunnlag.
- FFO mener aktivitets- og redegjørelsesplikten er et viktig verktøy for å fremme likestilling og hindre diskriminering.
- FFO mener en samlet lov må inneholde regler om tilgangen til varer, tjenester og informasjon
- FFO mener plikten til universell utforming av eksisterende bygg, anlegg, uteområder og transportmidler må styrkes gjennom forpliktende tidsfrister
- FFO mener at Likestillings- og diskrimineringsnemndas kompetanse bør utvides til å kunne fastsette erstatning og oppreisning
- Rettshjelploven må utvides til å gjelde en universell likestillings- og antidiskrimineringslov.
- FFO mener FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) må inkorporeres i norsk rett i menneskerettsloven
- FFO mener Norge må ratifisere CRPDs tilleggsprotokoll om individuell klagerett

Begrunnelse:

Aktivitets- og redegjørelsesplikten er et viktig verktøy for å fremme likestilling og hindre diskriminering.

Et lovforbud er ikke nok til å hindre diskriminering. For å sikre alle arbeidstakere og arbeidssøkere like muligheter er det i tillegg avgjørende med aktive og målrettede tiltak. FFO erfarer at mange arbeidsgivere har fordommer om funksjonshemmede og hva tilrettelegging for funksjonshemmede vil si i praksis. Aktivitetsplikten skaper en bevissthet og sikrer at det blir satt i verk målrettede tiltak for å møte utfordringene i den enkelte virksomhet.

Aktivitetsplikten henger nøye sammen med redegjørelsesplikten. Redegjørelsesplikten sikrer aktivitetsplikten blir oppfylt. Uten redegjørelsesplikt vil for mye avhenge av den gode vilje. Selv om noen arbeidsgivere oppfatter redegjørelsesplikten som byråkratiserende, mener FFO at behovet for å få fokus på diskriminering i arbeidslivet må veie tyngre.

En samlet lov må inneholde regler om tilgangen til varer, tjenester og informasjon

Universell utforming av det fysiske miljøet er ikke tilstrekkelig for å sikre funksjonshemmede tilgang til varer, tjenester og informasjon. Dagens lov sikrer ikke funksjonshemmede godt nok på dette området og FFO har i lang tid påvist behovet for regler om tilgangen til varer, tjenester og informasjon.

CRPD artikkel 9 forplikter staten på dette området og Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) har i en rapport påpekt at «Etter LDOs vurderinger har ikke norske myndigheter truffet de lovgivningsmessige og administrative tiltak som er best egnet og mest hensiktsmessig for å virkeliggjøre funksjonshemmedes rettigheter med hensyn til tilgang til informasjon, varer og tjenester.»

FFO mener en universell likestillings- og antidiskrimineringslov må omfatte rett til varer og tjenester.

Plikten til universell utforming av eksisterende bygg, anlegg, uteområder og transportmidler må styrkes gjennom forpliktende tidsfrister

Etter CRPD artikkel 9 har staten plikt til å sikre tilgjengelighet. Utilgjengelige bygg, anlegg, utearealer og transportmidler er diskriminerende og gjør at funksjonshemmede fratas muligheten til å delta i samfunnet på lik linje med andre. Regjeringen sier i sin politiske plattform at den skal arbeide videre for et universelt utformet samfunn.

Siden diskriminerings- og tilgjengelighetsloven kom i 2009, har FFO etterlyst tidsfrister for når eksisterende bygg skal være universelt utformet. Plan- og bygningsloven åpner for at det utarbeides forskrifter om dette. Handlingsplanen «Norge universelt utformet 2025» har noen tiltak rettet mot enkelte bygningstyper som skolebygg, kirkebygg og idrettsanlegg, men det er ikke etablert helhetlige tiltak med tidsfrister for alle bygningstyper.

For å oppfylle forpliktelsene i artikkel 9 og for å nå målet om universell utforming innen 2025, må det settes tidsfrister for eksisterende bygningsmasse og transportmidler. FFO mener det må legges frem en forpliktende opptrappingsplan som følges opp i budsjettene.

FFO mener 2025 må settes som absolutt siste frist, og byggeiere må ta dette inn i sin planlegging. Skoler og samferdselsbygg er tidligere utpekt som prioriterte bygningskategorier, og FFO ber om at regjeringen fastsetter kortere tidsfrister for disse kategoriene.

Likestillings- og diskrimineringsnemndas kompetanse bør utvides til å kunne fastsette erstatning og oppreisning.

Det finnes svært lite rettspraksis på diskrimineringsfeltet til tross for at Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) får mange klagesaker, ikke minst fra funksjonshemmede. Få saker for domstolene kan ha sammenheng med at domstolsbehandling krever store økonomiske ressurser, tar lang tid, samtidig med at den som føler seg diskriminert kan utsette seg for en betydelig økonomisk risiko ved å reise søksmål for domstolene. Styrkeforholdet mellom partene og ressurs hensyn fører til at den diskriminerte ikke bringer saken inn for domstolene.

CRPD artikkel 5 nr. 2 pålegger staten å sikre effektiv rettslig beskyttelse mot diskriminering.

For å sikre en effektiv sanksjonering og at den som får medhold i nemnda om at vedkommende er diskriminert skal kunne få en reell mulighet til erstatning og oppreisning, bør nemnda få utvidet kompetanse til å kunne fastsette dette.

Rettshjelploven må utvides til å gjelde en universell likestillings- og antidiskrimineringslov.

Stortingsmeldingen «Om offentlig rettshjelp» og NOU 2011:18 «Struktur for likestilling» anbefaler fri rettshjelp i diskrimineringsaker. Norge har blitt kritisert av FNs Menneskerettskomité på grunn av rettshjelplovens lave inntektsgrenser og begrensninger i saklig dekningsområde.

Ved at saker om diskriminering omfattes av lov om fri rettshjelp vil man få et mer effektivt og reelt vern mot diskriminering. FFO mener derfor at saker om diskriminering må omfattes av rettshjelploven.

FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) må inkorporeres i norsk rett i menneskerettsloven.

Den norske regjering mener norsk rett er i samsvar med CRPD. FFO kan ikke se noen grunn til at konvensjonen ikke kan tas inn som en del av norsk rett på lik linje med for eksempel FNs kvinnekonvensjon, FNs barnekonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon. FFO mener det er uheldig at det skapes et hierarki over menneskerettighetene til ulike utsatte grupper.

FFO mener det er viktig at rettighetene kan påberopes direkte av norske borgere og at inkorporering dessuten gir en viktig symboleffekt ved at man tar sine internasjonale forpliktelser på alvor.

FFO mener menneskerettighetene til funksjonshemmede er av så stor betydning at konvensjonen må tas inn i menneskerettsloven. En gjennomføring av funksjonshemmedes konvensjon i menneskerettsloven vil gjenspeile behovet for å rette fokus mot likestilling av verdens største og en av de mest marginaliserte minoriteter. Hvis konvensjonen ikke tas inn i menneskerettsloven, må den tas inn i en universell likestillings- og antidiskrimineringslov.

Norge må ratifisere CRPDs tilleggsprotokoll om individuell klagerett.

FFO mener funksjonshemmede trenger en egen klagemekanisme tilknyttet CRPD for å sikre effektivt vern av funksjonshemmedes menneskerettigheter i Norge. Selv om uttalelsene fra CRPD-komiteen i enkeltsaker bare er rådgivende og statene gis stort handlerom, er uttalelsene viktig for å få en avklaring av hva konvensjonens bestemmelser innebærer i praksis. Eventuelle endringer komiteen anbefaler, vil være endringer for å bringe norsk rett og praksis i samsvar med de konvensjonsforpliktelsene Norge har valgt å stå inne for gjennom ratifikasjon.

Norge har allerede sluttet seg til tilleggsprotokollen til FNs kvinnekonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon, og FFO mener funksjonshemmede må få den samme muligheten som andre utsatte grupper til å gå til en internasjonal komité dersom de mener seg utsatt for menneskerettsbrudd.

FFO mener at en ratifisering av tilleggsprotokollen har en viktig symbolfunksjon og at en klageordning vil øke fokus på funksjonshemmedes rettigheter i Norge. Norske myndigheter bør videre være en internasjonal pådriver for funksjonshemmedes rettigheter ved å ratifisere protokollen.